

Řepka od pole až do kuchyně

Řepka olejka je významnou plodinou českého zemědělství. Podobně důležité postavení má také v jiných zemích Evropy, ale též Severní Ameriky a Asie. V mnoha zemích se pěstuje na výrazně větších plochách a lokálně i s vyšším zastoupením v osevním postupu, než tomu je v České republice. Rozkvétající žlutá pole jsou považována za symbol začátku klimaticky příjemnější části roku, jsou voleny „Královny řepkového kvítku“, cyklostezky vedoucí kolem či přímo skrz řepková pole bývají osazeny informačními tabulemi o významu této plodiny pro včely, výrazně žlutá barva je oceňována v jinak často fádňi krajině, a jak dále uvidíme, má i další široké využití a význam.

Žlutá jako žlutá, aneb řepka na středoevropská pole patří, stejně jako banány do Kostariky

Řepka je typicky vhodnou plodinou pro naše klimatické podmínky. Stejně jako se nikdo nediví plantážím banánů ve Střední Americe nebo lánům rýže v Číně nebo cukrové třtině v Brazílii, úplně stejně tak není divné, že se v našich krajích pěstuje řepka. Zemědělství se v průběhu doby mění a jedna z velkých změn nastala po roce 1989. Objevily se nové možnosti, technologie a odrůdy dříve nedostupné, a to umožnilo i rozvoj pěstování řepky v našich oblastech a klimatickém pásmu. Více než patnáct let je řepka pěstována průměrně na plochách zhruba 380 tisíc hektarů, přičemž z pohledu optimalizace osevního postupu již plocha neroste. Podíl řepky na orné půdě tak dnes představuje asi 16 % a není nijak mimořádně vysoký, protože pro srovnání, například v některých spolkových zemích Německa dosahuje podíl řepky dlouhodobě až 33 %. Vzhledem k vysoké poptávce po olejninách a dobrým odbytovým možnostem je řepka vyhledávanou komoditou nejen u nás, ale i v okolních státech a například v Polsku výměra a úroda řepky stále postupně roste.

Řepka je kvalitní polní plodina

Řepka disponuje mohutným kořenovým systémem, hlouběji koření pouze vojtěška, a 85 % kořenové hmoty se nachází v orniční vrstvě. To umožňuje dostatečné prokořenění půdy, jsou vázány živiny a je zabráněno jejich ztrátám. Obohacuje půdu o velké množství rostlinných zbytků a zlepšuje půdní strukturu, což se následně projeví i v lepší kapacitě pozemků pro dešťovou vodu, a tím i omezení eroze. Řepka bývá na poli cca 11 měsíců v roce, tedy nejdéle z jednoletých plodin, a tak dále výrazně omezuje větrnou a vodní erozi. Je to způsobeno tím, že se řepka vysévá jako první ozimá plodina v polovině srpna a již po vzejití kryje pole. Například travinářská pšenice se seje až do poloviny října a do té doby je pole bez pokryvu.

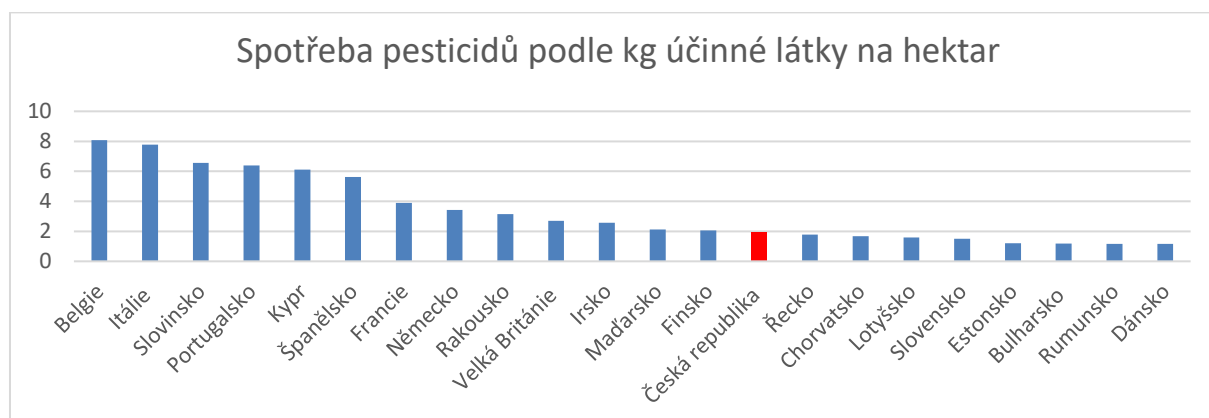
Řepka, je tak plodina zlepšující kvalitu půdy a zvyšující úrodnost půdy a velmi dobře doplňuje obilnářské osevní postupy. S tím, jak v posledních 20 letech došlo v ČR k radikálnímu snížení živočišné výroby, došlo i ke snížení ploch krmných plodin, zejména víceletých pícnin. Poklesly také odbytové možnosti pro luskoviny, klesá plocha brambor a dalších plodin. Množství a pestrost plodin se tak radikálně omezila. Hlavní plodinou zůstávají obiloviny, které je ovšem nutné v osevním postupu střídat s jinou odlišnou plodinou. Řepka má výbornou pěstitelskou hodnotu srovnatelnou s luskovinami či okopaninami a je vítanou složkou osevního postupu,

protože patří mezi tak zvané zlepšující plodiny. Například pšenice pěstovaná po řepce mívá o cca 10 % vyšší výnosy, a zároveň ozdravuje půdu od patogenů.

Chemie a pesticidy jen v nezbytné míře

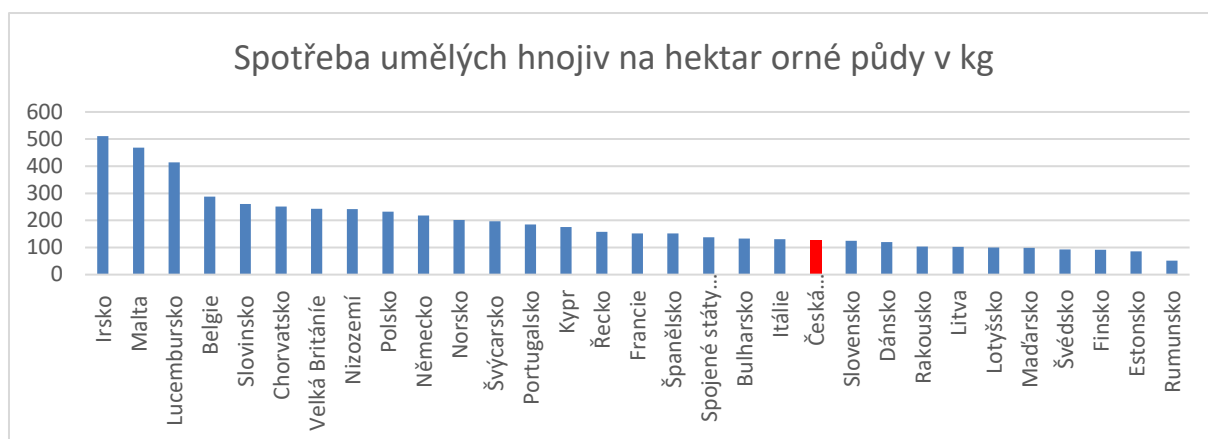
Pěstování prakticky všech zemědělských plodin se neobejde bez chemické ochrany. Dnešní postřiky v sobě zahrnují hnojiva, pesticidy na ochranu před chorobami, škůdci a plevele, regulátory a stimulatory růstu, které zlepšují odolnost a vlastnosti růstu a vývoji. Přípravky, které se používají na ošetření řepky, se zároveň používají při pěstování brambor, cukrovky, luskovin, kukuřice, ječmene, žita, zeleniny, v ovocných sadech a některé i v lesích. Používání všech přípravků podléhá velmi propracované legislativě a musí odpovídat českým a evropským normám. Správným používáním tak pomáhají přípravky k výrobě nezávadných potravin, prostých nežádoucích chorob a případných toxinů v potravinovém řetězci.

Spotřeba pesticidů v Evropě obecně klesá a v České republice jsme s jejich použitím zhruba na polovině až jedné třetině západní Evropy, což je známka toho, že čeští zemědělci jdou cestou velmi odpovědného kompromisu intenzita – výnos – péče o krajiny. Nyní se v praxi používá systém aplikace a realizace integrované ochrany rostlin v polní výrobě, což v sobě zahrnuje racionální použití chemické ochrany společně s agrotechnickými, nechemickými či biologickými zásahy.

Hnojení v ČR jen poloviční ve srovnání se západní Evropou

Hnojení nejen řepky, ale všech zemědělských plodin je v ČR na podstatně menší úrovni, než v tradiční Evropě, nám často davané za vzor. Není se, ale čemu divit. Hnojení je pěstitelský náklad a tak se český zemědělec logicky snaží svoje náklady řídit efektivně. Navíc, používání dusíkatých hnojiv má svá velmi striktní pravidla a žádný odpovědný zemědělec si je nedovolí porušit. Důvod k přehnojování tak logicky neexistuje. Naopak, v ČR aplikace hnojiv na hektar postupně klesá, větší objem se paradoxně používal v minulosti, což souvisí zejména s jejich cenou a technologickými možnostmi jejich precizní aplikace. A v tom se ČR stále zlepšuje. Stačí se podívat na přehled hnojení po Evropě a je hned jasné, kdo je kdo v evropském zemědělství.

Rozdíl ve spotřebě umělých hnojiv mezi řepkou a například potravinářskou pšenicí není tak zásadní, jak mylně uvádí média. V průměru u pšenice je aplikováno 150 kg a u řepky 180 kg dusíku. To znamená, že je zde rozdíl do 20 %. Obdobně je to i u pesticidů, kde je průměrná aplikace účinných látek vyšší maximálně o 20 %.

Včely jsou pod ochranou

Žádný zemědělec nepoužívá chemické látky, aby likvidoval užitečný hmyz, ale proto, že chce ochránit svá pole proti škůdcům. Pro aplikaci insekticidů platí přísná pravidla, například to, že každý pěstitel musí nahlásit použití insekticidu dva dny před postřikem všem včelařům v okruhu pěti kilometrů. Dále pak aplikované přípravky mají samy dosti významná omezení při použití. Mnohé insekticidy jsou deklarované jako pro včely neškodné, takže riziko poškození včelstev je v případě jejich použití velmi malé.

Většina pěstitelů také aplikuje tyto pesticidy v době, kdy se v porostech nenachází včely, tedy hlavně v noci. Některé účinné látky obsažené v insekticidech dokonce používají včelaři při léčbě včelstev napadených varoázou. Mimoto řepka funguje v přírodě z hlediska včel jako velmi významná medonosná plodina, resp. jako výborný zdroj pylu a nektaru a včelaři jsou obvykle velmi rádi za to, pokud své včelíny mohou umístit do blízkosti řepkových porostů, protože jim to přináší profit.

Řepka je méně alergenní než většina jiných plodin a dřevin

Alergií je mnoho typů a mohou vzniknout kdykoliv během života. Současná evropská populace je citlivá mnohem více než v minulosti na velmi široké spektrum alergenů. Projevy alergie jsou různé a mohou mít podobu od banální rýmy až po anafylaktický šok končící úmrtím. Jednou z nejčastějších pak je alergie na pyl. Řepka je díky výrazné barvě květu a specifické vůni velmi nápadná, ale kvete ve stejnou dobu jako břízy, traviny či obilniny, které nejsou až tak vidět a přitom jejich pyl patří mezi silné alergeny. Řepkový pyl se nešíří na velké vzdálenosti, neboť pylová zrna jsou poměrně těžká a hrdkují se. V některých studiích se uvádí, že alergií specificky alergických na řepkový pyl je cca 0,2 %. Řepka je tedy mírným alergenem.

Řepkový olej je velmi kvalitní

Řepkový olej z důvodů rozšíření pěstování a výnosů řepky a nákladů na výrobu patří mezi levnější oleje. Nízká cena v tomto případě však neodráží skutečnou kvalitu. Řada obchodních řetězců nabízí řepkový olej krátkodobě v akcích za cenu nižší než tržní. Cenu ovlivňuje i aktuální nabídka a poptávka na trhu. Pokud byly v určitém marketinkovém roce ne zcela vyhovující klimatické podmínky v České republice nebo i zemích Evropské unie, kde se řepka pěstuje, a výnosy byly nižší než obvyklé, zvedá se cena řepkového oleje a může být i vyšší než cena oleje slunečnicového nebo sójového.

Z pohledu výživy i širě kuchyňského uplatnění je řepkový olej ideální volbou. Mezi odborníky na výživu na celém světě jednoznačně převládá názor, že řepkový olej je z hlediska skladby mastných kyselin a jejich vzájemného poměru jedním z nejvhodnějších rostlinných olejů pro lidskou spotřebu. Podle některých výživových kritérií řepkový olej dokonce překonává i vysoce ceněný olej olivový. Obsahuje relativně nízké procento nežádoucích nasycených mastných kyselin a naopak vysoké procento preferovaných omega 3 polynenasycených mastných kyselin, kterých máme ve stravě nedostatek. Řada spotřebitelských průzkumů ukazuje, že se běžný spotřebitel příliš neorientuje v problematice výživy, nezná složení řepkového oleje, a tím i jeho přednosti. Kombinace vysoké výživové hodnoty a příznivé ceny je tedy dvojnásobným přínosem.

Uplatnění pro teplou i studenou kuchyni...

Řepkový olej lze použít k vaření, dušení i na přípravu studených pokrmů. Díky relativně vysoké tepelné stabilitě je řepkový olej ideální na jednorázové smažení a pečení. Z tohoto pohledu je například vhodnější než slunečnicový olej. Obohatí salátové zálivky i nakládanou zeleninu. Hodí se pro přípravu některých moučníků. Uplatnění najde v české i mezinárodní kuchyni. Na rozdíl od oleje sezamového, dýňového či olivového nepůsobí dominantním dojmem a pouze doladí chuť základních surovin pokrmů.

...ale i pro technické účely

Na používání zemědělských produktů, primárně určených k výrobě potravin pro technické účely, není nic špatného a ani mimořádného. Nejen řepka, ale i brambory, cukrová řepa, pšenice nebo konopí našly své technické uplatnění a jako alternativní zdroj energie se dají využít i v technických aplikacích. Technologie přeměny oleje na methylestery mastných kyselin umožňuje využití olejů ve vznětových motorech bez nutnosti strojních úprav. Takto upravené oleje se chovají podobně jako nafta, proto se používají jako její příměs. Jedná se o technologii zcela odlišnou od výroby potravin.

GMO řepka se v Evropě nepěstuje

Geneticky modifikované plodiny se ve světě pěstují v současné době asi na 180 mil. ha, což odpovídá cca 10 % všech na planetě zemědělsky obdělávaných ploch. Mezi jednotlivými zeměmi a plodinami jsou však obrovské rozdíly. K největším pěstitelům těchto plodin patří USA, Brazílie, Argentina, Indie a Kanada s plodinami jako je sója, bavlník, kukuřice a řepka.

V Evropě je však situace úplně jiná. Systém hodnocení rizik i účinků GMO, ze zákona předcházející případnému praktickému pěstování, je propracován velmi důkladně a bývá považován za jeden z nejdokonalejších na světě. Důsledkem jsou velmi nízké plochy GM plodin v Evropské unii. V důsledku velmi přísné legislativy Evropské unie se však GM řepka v žádné zemi EU, včetně České republiky, nepěstuje, a v nejbližších letech se na tom velmi pravděpodobně nic nezmění.

Všechnu řepku u nás prý zpracuje AGROFERT

V Česku se zpracuje kolem 1 mil tun řepky. Je to jedna z mála plodin, která má v ČR dostatečné zpracovatelské kapacity, takže ji není potřeba vyvážet jako třeba pšenici, které se musí vyvézt až tři miliony tun ročně. V ČR jsou tři velké lisovny řepky s podobnou kapacitou zpracování řepky, z nichž pouze jedna patří skupině AGROFERT. Další dvě jsou vlastněny nadnárodními kolosy ze Švýcarska a USA. Podíl českých zpracovatelů včetně Agrofertu na celkovém zpracování řepky v ČR v roce 2017 a 2018 činil 40 %. Dalších 60 % zpracovali podniky ve vlastnictví zahraničních nadnárodních firem. Dříve byla hlavním zpracovatelem především SETUZA. Ta však své provozy prodala právě nadnárodním kolosům – i přes to bohužel zanechala za sebou dluhy v miliardách korun. V ČR tak mají své zpracovatelské kapacity hned dva ze čtyř největších světových výrobců olejů. Navíc u nás působí několik dalších malých zpracovatelů řepky, kteří lisují zejména pro potravinářské nebo technické účely, nikoli však na biopaliva. I tak je část řepky z ČR stále vyvážena díky velké poptávce v zemích EU. Za poslední roky se z ČR vyveze obdobné množství řepky, jako zpracují závody AGROFERT, tj. přes 400 tis tun. Když se v tuzemsku zpracuje méně, rozhodně neklesne její výroba a pěstování, bude se jí jen více vyvážet.

Většina řepky se prý použije na biopaliva

Z řepkového oleje vyrobeného v ČR se použije pouze menší část, asi třetina, na výrobu biopaliv. Dvě třetiny se použijí na výrobu jedlých potravinářských olejů nebo zobchodují na mezinárodním trhu. V jiných zemích se zase daří třeba slunečnici a tak, aby byla na trhu celá paleta jedlých olejů, dovážíme zase jiné druhy. Kdyby zde nebyla domácí výroba biopaliv, stejně by se musely tyto složky dovážet, jelikož bez nich by nebylo možné dosáhnout splnění cílů v oblasti náhrady energie v dopravě energií obnovitelnou a dosáhnout tak ambiciózních cílů ve snižování emisí v dopravě. Ani v tomto není ČR nikterak napřed v EU a většina okolních států dosahuje stejných nebo lepších výsledků. Často jsou slyšet argumenty, proč tyto cíle Česko neplní například obnovitelnou elektřinou nebo jinými typy biopaliv. Pro to první zatím neexistuje vozový park, pro to druhé zase zejména suroviny. I tak se do České republiky nemalá část používaných biopaliv dováží. Nejde však o nic jiného, než o dovoz agrárních produktů z jiných zemí.

Biopaliva dalších generací prý nejsou na trhu, protože nemají podporu

Naopak, tato druhogenerační nebo vyspělá biopaliva mají v ČR maximální podporu, a to právě na úkor biopaliv první generace. Právě poslední vlády přijaly novely příslušných legislativ EU, které tuto podporu na úkor biopaliv první generace legislativně zavedly. Druhogenerační biopaliva lze tzv. při plnění cílů náhrady obnovitelné energie započítat dvakrát, takže mají

naopak vysokou podporu na úkor tradičních biopaliv. V české legislativě nejsou jakkoli omezena, naopak, mají zcela otevřený trh a v žádné domácí legislativě není ustanoveno, že je nutno používat pouze I. generaci. Tyto praktiky byly v minulosti vidět zejména některých zemích v západní Evropě (Francie, Belgie, ale i další), které omezovaly vstup biopaliv z jiných zemí na jejich trh, stejně jako to dělaly u agrárních dovozů. V Česku tyto omezení nikdy neplatila, trh je zcela otevřený a kvalitní, platným evropským normám odpovídající produkty, může na tuzemský trh dovážet kdokoli. Což se ostatně děje, dovoz biopaliv do ČR v minulosti tvořil až 50 % domácí spotřeby.

V ČR se biopaliva druhé generace nevyrábí, protože prý chybí technologie

V ČR se biopaliva dalších generací dávno vyrábí, dokonce v několika závodech. Také AGROFERT v jednom ze svých závodů metylester z upotřebených rostlinných olejů vyrábí již po několik let, stejně jako další dva tuzemské závody, kdy jeden z nich využívá i odpadní živočišné tuky pro výrobu esterů. Technologie výroby je navíc skoro stejná, jako u biopaliv I. generace. I domácí největší zpracovatel ropy, společnost UNIPETROL, v minulosti úspěšně provedla provozní zkoušky výroby biopaliv druhé generace, a to hydrogenační technologií v rafinérii Litvínov, při které se vyrábí hydrogenovaný rostlinný olej (angl. HVO). Bohužel je dlužno dodat, že jak na tuto zkoušku, tak na podstatnou část všech těchto výrob jsou suroviny dováženy ze zahraničí. Např. UNIPETROL suroviny pro svoje provozní testy dovezl především z Číny. Ač byly úvahy EU možná vedeny na první pohled pozitivní snahou o využití odpadů, při objemu energie v dopravě v Evropě a při ambiciózních cílech EK v této oblasti je jasné, že pokud by mělo dojít k rozvoji biopaliv další generace, budou se suroviny muset dovážet ze zámoří, nebo se za tyto odpady bude vydávat např. palmový olej, proti kterému se EK snaží marně bojovat. Co to případně přinese evropským, potažmo českým zemědělcům, je nasnadě.

Historie vzniku biopaliv

Biopaliva mají více než stoletou historii, stejně jako motorová vozidla. Henry Ford původně svůj model FORD T navrhnul na lihové palivo - etanol. Stejně tak Rudolf Diesel, vynálezce diesellového motoru původně navrhnul provoz na rostlinný olej. Jeho jedna z prvních předváděcích akcí se uskutečnila na Světové výstavě v Paříži v roce 1897, kde běžel na olej z oříšků. Nakonec však byla v období začátků motorismu biopaliva vytlačena fosilními pohonnými hmotami díky levné těžbě ropy. Poptávka po biopalivech narostla v období II. světové války, kdy v některých částech Evropy byl benzín a nafta nedostatkový. V této době se motorová paliva vyráběla i z uhlí, mj. i v českých zemích, např. v Litvínově. Popularita biopaliv opět narostla v období ropných krizí v letech 1973 (snížení těžby kartelem OPEC v reakci na podporu Izraele v Jonkipurské válce ze strany USA a evropských států) a 1979, během Íránské krize. Od této doby se biopaliva stávají běžnou součástí energetického mixu např. v Brazílii, Jihovýchodní Asii a jejich popularita postupně roste i v USA. Poslední růst atraktivity v Evropě nastává v 90. letech jako reakce na zpřísnující se emisní limity, zvýšený tlak na snižování spotřeby ropy a obecně rostoucí zájem o obnovitelnou energii. Tento trend trvá v Evropě dodnes, byť EU v tomto spíše zaostává za zeměmi, jako jsou USA, Brazílie, ale i jako Čína nebo Indie a země Jihovýchodní Asie (Thajsko, Malajsie, Indonésie). V EU byly snahy o zavedení biopaliv podporovány postupným růstem cen ropy a snahou a diverzifikaci

rizik spojených s dodávkami ropy (spekulace o růstu cen ropy nad 150 USD za barel a její údajný dohledný nedostatek), snahou o využití zemědělské nadprodukce a přebytku agrárních komodit na evropském trhu a aktuálně prioritní snahou o ekologizaci dopravy.

Biopaliva v Evropské unii a jejich legislativní rámec

V Evropské unii upravuje užití biopaliv v dopravě několik závazných legislativ (směrnic), případně jejich následných novel a revizí. Tyto začala EK připravovat již od konce 90. let minulého století. Jde zejména o směrnice:

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady **2003/30/ES** o podpoře užívání biopaliv nebo jiných obnovitelných pohonných hmot v dopravě z roku 2003; tato zavádí **první povinnost zavedení biopaliv** v dopravě v zemích EU,
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady **2009/28/ES** o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů – **RED** směrnice, resp. její první vydání z roku 2009; tato zavádí cíl podílu obnovitelné energie v dopravě v zemích EU **10% v roce 2020**,
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady **98/70/ES** o kvalitě paliv – tzv. **FQD** směrnice z roku; upravující povinné snižování emisí CO₂ a zavedení povinného snížení emisí CO₂ o **6%**,
- Směrnice **2015/1513/EU** kterou se **změnila směrnice RED a FQD** – tzv. ILUC směrnice z roku 2015;
- Směrnice **2015/652/EU**, kterou se stanoví **metodika výpočtu produkce emisí skleníkových plynů** a náležitosti zprávy o emisích
- Směrnice **2018/2001** Evropského parlamentu a Rady O podpoře užití obnovitelné energie v dopravě EU – **RED II** (recast) z r. 2018, upravující užití OZE v dopravě do r 2030, tato **zvyšuje podíl obnovitelné energie v dopravě z 10% na 14%** a ponechává v platnosti limit pro biopaliva I. generace na 7%, tj. tyto se mohou používat až do r. 2030.

Historie biopaliv ČR

V ČSSR se biopaliva rozvíjela ještě v 80. letech minulého století v rámci výzkumných projektů v tuzemsku tradičního tukového průmyslu. Po listopadu 1989 se o nich vážně začalo uvažovat za vlády Václava Klause a ministra zemědělství Josefa Luxe, kteří začali o bioložkách vyjednávat s EU. Reálně první „velká“ jednotka výroby MEŘO byla zprovozněna v roce 1991 v STZ Ústí nad Labem. V této době existoval v ČR tzv. Oleoprogram, který masivně dotoval výrobu a pěstování surovin (až 1 mld. ročně). Po vstupu do EU musel být ihned přerušen a podpora byla zcela ukončena. První krok k zavedení biopaliv již v souladu s pravidly EU u nás učinila česká sněmovna v roce 2007.

Aktuálně platná legislativa v ČR a její vznik

Aktuálně platná česká legislativa pro biopaliva a obnovitelné zdroje v dopravě je primárně nastavena z dob vlád ODS, KDU-ČSL, TOP 09 a Strany zelených. Za vlád těchto stran byly přijaty veškeré potřebné legislativní úpravy včetně nastavení zdanění těchto bio komponent. Současně byla obecně přijata a schválena filosofie jejich původně „nulového“ zdanění. Tato mimo jiné vycházela např. z dokumentu *Víceletý program podpory dalšího uplatnění biopaliv v dopravě* schválený vládou České republiky dne **25. 2. 2008** usnesením č. 164/2008 a následně schválený Evropskou komisí dne **23. 12. 2008 s platností od 1. 7. 2009 do 30. 6. 2015**.

Poslední změny legislativy: zhoršení podmínek pro biopaliva I. generace, zlepšení podmínek pro výběr daní

Za doby politicky aktivní činnosti současného premiéra Vlády ČR Ing. Andreje Babiše (dříve též ministra financí ČR) byly přijaty pouze dvě legislativně správní normy. Obě podstatným způsobem **ZHORŠILY** obecné podmínky pro užití biopaliv v dopravě v ČR, zejména těch tzv. první generace. Naopak, významným způsobem tyto novelizované normy (zejména novela Zákona o spotřebních daních) **ZLEPŠILY** podmínky pro výběr daní u obchodu s pohonnými hmotami, kdy daňové úniky SPD a DPH za dob předcházejících vlád dosahovaly úrovně až 8 - 10 mld. Kč ročně (!), kdy navíc docházelo k obcházení povinností a podvodům při povinnostech snižování emisí v dopravě a jednání s cílem narušit řádnou hospodářskou soutěž na trhu pohonných hmot v ČR.

Dne 6. 8. 2014 vláda České republiky usnesením č. 655 schválila dokument s názvem *Víceletý program podpory dalšího uplatnění udržitelných biopaliv v dopravě na období let 2015 – 2020*. Program předložilo Ministerstvo zemědělství a navazuje na původní 1. víceletý program, má podobnou strukturu, rozsah a plně respektuje jeho původní premisy. Stejně jako tento původní víceletý program je i nový Víceletý program II z roku 2014 koncipován na základě čl. 16 odst. 5 směrnice Rady 2003/96/ES, kterou se mění struktura rámcových předpisů Společenství o zdanění energetických produktů a elektřiny. Uvedená směrnice umožňuje osvobození nebo snížení daňové sazby u vybraných výrobků na základě těchto víceletých programů. Z hlediska možných dopadů vyplývajících z revize směrnic RED a FQD (viz výše) na další využívání biopaliv v České republice nový Víceletý program II:

- **Nikterak nezměnil** povinnost postupně snižovat emise skleníkových plynů z pohonných hmot o 6% do konce r. 2020 a také
- zachoval původní EU povinnost **splnění náhrady 10 %** energetického obsahu fosilních paliv biopalivy a OZE elektřinou, tj. na spotřebě energie v dopravě do konce roku 2020.

Oba tyto závazky jednak schválily předcházející politické reprezentace, a za druhé se jedná o závazky, vyplývající ze Směrnic EU, nikoli o místní legislativní úpravu.

Naopak, tento novelizovaný Víceletý program:

- **významně omezuje** možnosti dosažení stanovených cílů konvenčními biopalivy (biopaliva I. generace) a
- **vytváří tlak** na využívání biopaliv s úsporou emisí skleníkových plynů vyšší než 50 % již od roku 2017 a také
- **tlak na využívání biopaliv dalších generací.**

Navíc nadále striktně zachovává filosofii, že biopaliva, která jsou uváděna na trh v České republice v rámci standardizovaných nízkoprocenních směsí s fosilními palivy, **nejsou nijak finančně zvýhodněna, tedy na tyto podíly biopaliv se nevztahuje žádné osvobození či úleva od spotřební daně.**

Dne 25. 2. 2015 vláda České republiky předkládá poslanecké sněmovně návrh zákona, kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních a další související zákony (Zákon o SPD). Cílem vládního návrhu zákona o SPD je implementace *Víceletého programu podpory dalšího uplatnění udržitelných biopaliv v dopravě na období 2015 – 2020* ale také významné antikorupční a anti defraudační opatření při obchodech s pohonnými hmotami. Předmětem tohoto vládního návrhu je tak:

- **ponechat** minimální podíly biopaliv v nízkoprocentních směsích (motorový benzin, resp. motorová nafta) za kalendářní rok, tj. nedochází k žádnému navýšování, zvýšení prodeje či jakékoli úpravě ve prospěch biopaliv a biokapalin
- **snížit** daňové zvýhodnění čistých biopaliv a vysokoprocentních směsí biopaliv s fosilními palivy, tj. reálně dochází k podstatnému zhoršení podmínek pro biopaliva (ale také např. pro povinné osoby, uvádějící fosilní paliva na trh v ČR – distributory PHM)
- **zpřísnit** povinnosti dodavatelů pohonných hmot ve vztahu k používání biopaliv v pohonných hmotách a **zavést** sledování plnění jejich povinností v průběhu kalendářního roku.

Podpora řepkového byznysu prý stojí ročně miliardy

Podmínky pěstování řepky nejsou vůbec odlišné od jiných plodin, řepka nemá jakoukoli speciální či cílenou podporu či dotace. Užívá úplně stejných nástrojů a podmínek, jako všechny další plodiny, tj. jako je obilí, brambory, kukuřice a všechny další. V ČR jsou sice specifikovány tzv. citlivé komodity, jako je chmel, ovoce, zelenina či cukrová řepa a jiné, ale řepka k nim rozhodně nepatří. Tuto specifickou podporu požívala řepka před vstupem ČR do EU. Jejich přímým příjemcem byl tehdy největší zpracovatel v ČR, tedy SETUZA. Okamžikem vstupu však tyto programy musely být ukončeny jako odporující pravidlům EU. Dnešní pěstitel tak nemá vůbec ponětí, jestli jeho řepku někdo použije na výrobu biopaliv, nebo na potravinářské účely. Kvalita je stejná, osevní postupy jsou stejné, agrární péče je stejná, způsob sklizně je stejný, skladování je stejné – společné. Často ani výrobce oleje (ten, kdo řepku vylisuje), pokud ho prodává na velkoobchodním trhu, neví kam a na jaké účely je určen. Navíc, kdyby existovala jakákoli podpora pro využití řepky v tuzemsku, tak by se tolik řepky z ČR nevyváželo. Ceny řepky dnes určuje pouze a jen celoevropský komoditní trh a burzovní trendy a čeští pěstitelé jen obchodují podle těchto podmínek. Žádná „česká“ nebo „tuzemská dotovaná“ cena neexistuje.

Výroba biopaliv je energeticky nebo ekologicky nevýhodná

Tuzemská biopaliva z řepky mají mezinárodně certifikovanou a podle metodiky platnou v celé EK, uznanou úsporu emisí skleníkových plynů přes 65 %. Ve srovnání s biopalivy II. generace jsou tak jen mírně horší, protože tato biopaliva z odpadů dosahují stejnou metodikou výpočtu emisní úspory cca 90 %. Současně platí, že pro pěstování řepky je využívána pouze vhodná orná půda, která byla i v minulosti pro tyto účely používána a řepka pro výrobu bionafty je pěstována podle zásad správné zemědělské praxe. Z energetické bilance celého cyklu výroby jedné tuny MEŘO vyplývá, že z vložené energie ve výši 19,1 GJ se produkuje finální výrobky s celkovým energetickým obsahem 67,4 GJ, což je téměř trojnásobek vložené energie.

Údajný konec biopaliv I. generace v EU a plnění evropských cílů

EU zavedla již v roce 2015 limit 7 % pro užití biopaliv I. generace, tj. vyráběných zejména z agrárních komodit. Tento limit platí ve všech zemích v Evropě a ČR ho plně implementovala do své legislativy, takže platí i zde. Naopak, součástí těchto opatření byla i podpora pro biopaliva dalších generací a i tato byla uvedena do české legislativy. Tento limit ale bude platit i na další období do r. 2030, takže k žádnému dalšímu omezení tohoto zdroje obnovitelné

energie pro dopravu nedošlo a nedochází. Takže stejný podíl jako může mít členský stát EU dnes, bude moci mít i v r. 2020, kdy bude nutno dosáhnout závazně podílu 10 % a stejně tak i v roce 2030, kdy bude třeba podle EU splnit limit 14 %. Základním problémem jejich náhrady není totiž neochota nebo jejich prosazování, ale prostý fakt, a to je struktura vozového parku. I když přes masivní a velmi nákladnou podporu elektro mobility její podíl naroste ve stovkách procent, stále i v roce 2030 bude přes 90 % dopravy závislé na motorové naftě a automobilovém benzínu. A pokud je cílem EU nahrazovat fosilní energii v kapalných palivech typu nafta a benzín, jejich náhrada může být zase jen kapalná a vhodná pro užití v tomto druhu motoru. Navíc, EU nechce splnit jenom cíle v oblasti obnovitelné energie, ale i ve snižování emisí skleníkových plynů. Biopaliva první generace uspoří oproti fosilnímu palivu kolem 70 % emisí, takže jsou ceněným nástrojem i pro tento velmi ambiciózní cíl. Do konce roku 2020 mají všechny členské státy dosáhnout ve srovnání s rokem 2010 úspory emisí v dopravě 6 %. Aby toto bylo možno splnit, bude potřeba nejen zvýšit podíl elektřiny v dopravě, ale i podíl biopaliv všech generací, jinak se těchto cílů nedosáhne.

I biopaliva II. generace mají své limity a omezení

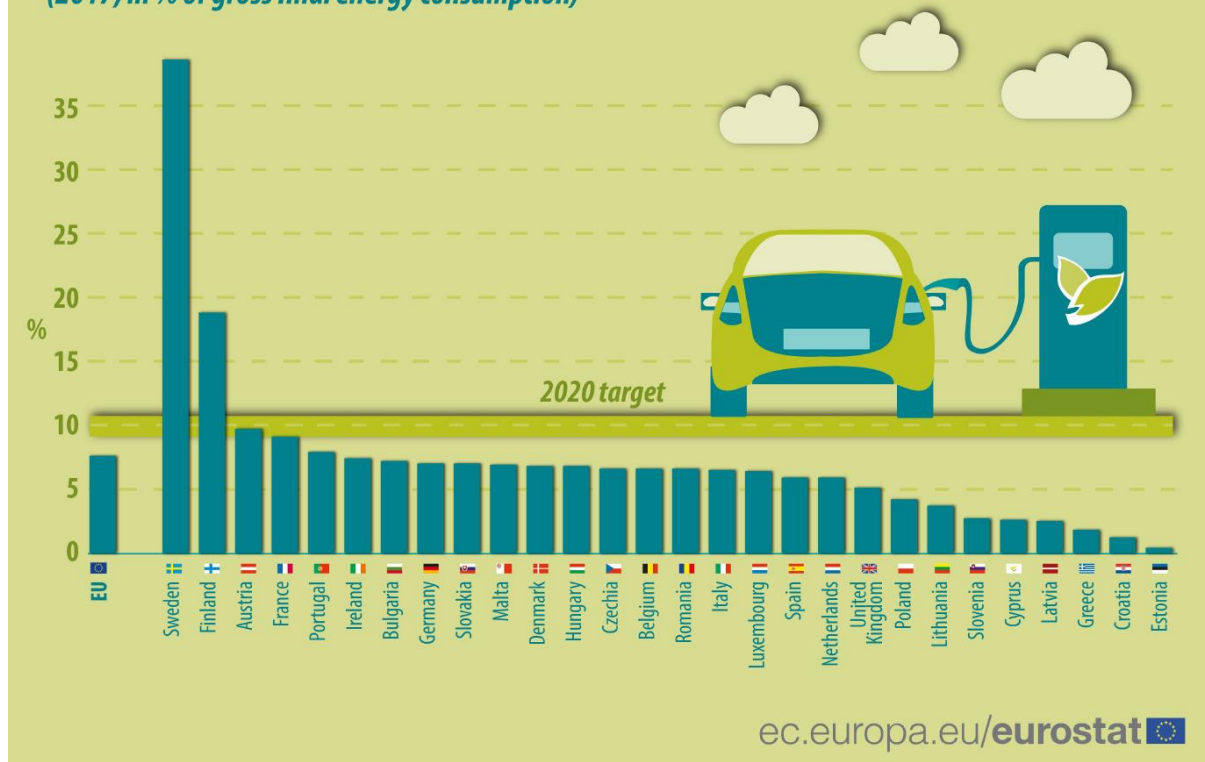
Nejen biopaliva I. generace mají své hranice. Často vychvalovaná biopaliva druhé generace, která mají nahradit např. estery řepkového oleje, využívají surovinu pro výrobu tzv. upotřebený rostlinný olej. Jeho zdroje jsou však z mnohých důvodů velmi omezené. Proto pod tlakem reality Evropská komise vedle zavedení limitu na biopaliva první generace v úrovni 7 % zavedla limit i na biopaliva II. generace, vyráběná z upotřebených rostlinných olejů nebo tuků, a to na úrovni 1,7%, protože často místo reálného a dostupného odpadu v našich zemích se jedná o čistý dovoz ze zámoří, nebo z Číny. Případně se často může jednat o jinak deklarovaný palmový olej, proti kterému EK často bojuje. Zůstává tak nezodpovězenou logickou otázkou, zda je rozumné si na jedné straně nastavit náročné cíle a tyto potom plnit dovozem, záměnami produktů za odpady nebo pokračováním skrytého dovozu palmového oleje přes půl planety. A z pohledu českého nebo evropského zemědělství se jedná již o zcela kontroverzní záměr, nejdříve nastavit cíle, a ty potom neumožnit plnit domácí produkcí a přihlížet tomu, jak jsou ušlechtilé záměry plněny dovozem a produkcí na druhé straně zeměkoule.

Podíl biopaliv I. generace v ČR a v okolních zemích dnes a zítra

Dnešní úroveň biopaliv první generace v Česku povolené úrovně 7 % zdaleka nedosahuje. Aktuálně se podíl pohybuje na úrovni kolem 4,8 – 5%. Celkový podíl OZE v české dopravě je kolem 6,3 %. Zbylou část tvoří zejména obnovitelná elektřina, užitá v železniční přepravě. Je tak zřejmé, že se ČR nepodaří dosáhnout podílu 10 % v dopravě, jak nám ukládá evropská směrnice RED. Dnes odhadovaná dosažitelná úroveň se pohybuje někde kolem 8,8 %, takže do tohoto cíle zatím chybí nemálo a vlastně nikdo neví, jak to splnit. Elektro aut je nedostatek, růst přepravy na elektřinu na železnici je pomalý, aut na vodík jsou jednotky nejen u nás, ale v celé Evropě. Další takzvané alternativy jsou fosilní a tudíž neobnovitelné (zemní plyn, CNG, LPG, LNG) a splnění tohoto závazku tak spíše zhoršují. Nejdále jsou v plnění těchto cílů v severovýchodních zemích, ČR se pohybuje někde ve středu evropských zemí. S ohledem na ideální podmínky, které k plnění cílů má, nikterak dobré hodnocení.

Share of energy from renewable sources in transport

(2017, in % of gross final energy consumption)

EU, OZE a biopaliva do roku 2030

Novelou směrnice RED II v r. 2018 schválil Evropský parlament na návrh EK další zvýšení cílů v náhradě obnovitelné energie jak v celé ekonomice členských států, tak i přímo v dopravě do r. 2030. Do tohoto cílového roku má dosáhnout celá evropská ekonomika podíl min 32 % obnovitelné energie. Dnešní cíl pro rok 2020 je závazně stanoven na 20 %, dojde tak za deset let k růstu podílu OZE o více než třetinu. Obdobně, v sektoru evropské dopravy se závazně zvýší podíl v dopravě z dnešního cíle 10 % v roce 2020 na 14 % v roce 2030. Stejně jako dnes, podíl biopaliv první generace může být 7 %, tj. dnes může tvořit 70 %, v roce 2030 až stále ještě polovinu obnovitelné energie v dopravě.

ČR a biopaliva do konce roku 2020 a do roku 2030

Kapalná biopaliva a jejich podíl na českém dopravním trhu se zásadně nezmění do konce dekády. Naopak, s ohledem na další zostření požadavků na splnění emisí (v roce 2020 závazný cíl 6% snížení emisí) budou muset dodavatelé pohonných hmot přimíchat v příštím roce biopaliv pravděpodobně ještě více, a to všech generací dohromady. Jestli to bude ke splnění evropského, nikoli českého cíle 6 % nakonec stačit, je otázkou. A stejně tak další dekáde, do roku 2030 budou muset alespoň v její první polovině plnit svoji zatím nezastupitelnou roli při plnění jak emisních cílů, tak cílů pro náhradu fosilní energie. Strategie České republiky počítá stejně jako okolní státy s rozvojem biopaliv druhé generace.

Řepka nezabírá pole jiným plodinám

Jak je vidět, řepka a řepkový olej má nejenom z pohledu zemědělství, ale i z pohledu následného využití velký význam, a proto by si zasloužila, aby dostala šanci obhájit svůj široký a pestrý přínos pro člověka i krajinu. Je nutno dodat, že řepka nezabírá místo plodinám určeným pro potraviny. Podle studie ÚZEI a MZe, i kdybychom dosáhli 100% soběstačnosti v základních potravinách, ke které máme bohužel poměrně daleko, tak stejně máme zhruba 900 tis. hektarů volné plochy, na které musíme pěstovat plodiny na export. Dnes jsou to především obilniny, kde vyvážíme zhruba 3 mil. tun každý rok do zahraničí v podobě suroviny, jako rozvojová země, se všemi negativy nákladné přepravy. Biopaliva vždy patřila do českého zemědělství. I za první republiky zhruba stejná výměra byla určena pro krmivo na koně, které zajišťovali práce v zemědělství a dopravu. Tím, že EU nastavila rozumný cíl v biopalivech, ale i ostatní země na světě se docílilo konkurencí stabilizace ceny ropy a především snížení závislosti na nestabilních zemích, jako jsou Arabské země a Rusko.

Současná negativní medializace řepky nemá oporu ve faktech a je jednostranně, především politicky zaměřená a nemá obdobi ve vyspělém zemědělství EU, ale i mimo ni, kdy je naopak obvyklé, že si jednotlivé státy žárlivě střeží své hodnoty, typické produkty a vlastní schopnosti něco vyprodukovat.

Agrární komora České republiky